

A magyar zenei nevelés alapelvei, a kodályi koncepció

2020. november 25.

A magyar zenei nevelés alapelvei, a kodályi koncepció

NAT 2020

„A zenei nevelés Magyarországon a Kodály Zoltán által megalkotott filozófiát követve, tevékenység központú módszer alapján valósul meg.”

„A magyar zenekultúra évszázados hagyománya, hatalmas magyar dallamkincse, bőséges tartalmat kínál a zenei oktatás minden szintjéhez. Zenei anyanyelvünk, általános műveltségünk megalapozásának és nemzeti azonosságtudatunknak fontos tényezője.”

„Mit kellene tenni? Az iskolában úgy tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrelmem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak, s egész életére beleoltsa a nemesebb zene szomját... Sokszor egyetlen élmény egész életére megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelessége.” (Gyermekkarok, 1929)

A kezdet az 1910–20-as évektől...

„Legyen a zene mindenkié!” (Kodály, 1952)

- „Süketnéma” zenészek. A zenei nevelést ***énekes alapra*** kell helyezni. Az ének az, ami felszabadít, gazdagít, örömet ad.
- Értő közönség hiánya. Értékes zenét igénylő felnőttek nevelését ***gyermekkorban kell megalapozni***.
- A ***magyar népdalt*** méltó helyére kell emelni.
- A ***népdalokat össze kell gyűjteni***. „ A tűznek nem szabad kialudnia”.

Kodály munkássága, a kodályi koncepció

- zeneszerző és karmester
- népzene kutató és zenetudós
- zenepedagógus

Nincs saját egységes, kidolgozott módszertana:

- Kodály írásaiban, jegyzeteiben, interjúiban adott útmutatásai, nevelési eszméi
- gyakorlatok (énekgyakorlatok), zenepedagógiai művek
- Az 1964-es budapesti ISME (International Society of Music Education: Nemzetközi Zeneoktatási Szervezet) konferenciáján nevezték „konceptiónak”.

Kodály Zoltán élete és munkássága

- Kodály Zoltán (1882, Kecskemét–1967, Budapest) Kecskeméten született 1882. december 16-án.
- Édesapja Kodály Frigyes állomásfőnök, édesanyja Jaloveczky Paulina.
- Kodály kétéves korában Galántára költözik a család.
- Nagyszombatban volt gimnazista.
- 1900-ban a Fővárosban egyszerre két intézményben kezdte meg tanulmányait:
 - magyar-német bölcsészhallgatóként a Tudományegyetemen.
 - zeneszerzés szakon a Zeneakadémián.
- 1905-ben írta meg doktori disszertációját *A magyar népdal strófaszervezete* címmel.
- Népdalgyűjtő tevékenysége *Bartók Béla* (1881, Nagyszentmiklós–1945, New York) munkásságával teljesedett ki a népdalok rendszerezésében.
- Érdeklődése 1925 táján fordult a zenepedagógia felé.
- Anglia 1928–1929, kóruskultúra felfedezése.

Kodály Zoltán nevelési filozófiája

- „Legyen a zene mindenkié!” Minden magyar gyermek részesüljön egységes zenei nevelésben.
- A zene fontos **személyiségformáló erő**. elkezdni.
- A zene csak akkor töltheti be személyiségformáló hatását, ha a gyermek elsajátítja annak jelrendszerét is, megtanul írni-olvasni.

„A zene múlhatatlan része az egész emberi műveltségnek

- Kodály embereszménye a kalokagathia: a szép és jó ember.
- A zenei nevelést kisgyermekkorban kell ... **így hát magától értetődő volt, hogy a zenét be kell kapcsolni az iskolai tárgyak közé.” (Beszéd a dunapataji művelődési ház avatásán, 1966)**

„...a zeneképzést tulajdonképpen már az óvodában kell elindítani, hogy a gyermek a zene alapelemeit korán idegezze be, mert a zenei hallásra való nevelés csak ezzel a korán meginduló alapos munkával válhat eredményessé.” (Nyilatkozat a “Fiatalok” című lapban, 1941)

Kodály Zoltán pedagógiai munkái

- Bicinia Hungarica I-IV. (1937–1942)
- 15 kétszólamú gyakorlat (1941)
- Énekeljünk tisztán! (1941)
- 333 olvasógyakorlat (1943) Bevezető a magyar népzenebe, Kottás-betűs kiadás
- Ötfokú zene I-IV. (1942–1947)
- Kétszólamú énekgyakorlatok (1954–1966)
- Tricinia (1954)
- Kis emberek dalai (saját kompozíciójú gyermekdalok óvodai tanításra, 1961)

„Mindenkinek hozzáférhető a zene megismerésének útja: a zenei írás-olvasás. Ennek birtokában mindenki részese lehet nagy zenei élményeknek.” (Mire való a zenei önképzőkör, 1944)

Kodály elképzeléseinek feltételei

➤ képzett tanerő

Kodály szerint csak az tud szakszerűen, élményszerűen tanítani, aki maga is birtokában van a kottaolvasásnak.

A pedagógus, mint modell szerepe.

➤ megfelelő óraszám

A gyermek mindennapi tevékenységében helyet kaphasson az ének, énekes játék, tánc, zenehallgatás.

A zenei tevékenységben szerzett képességek kedvező transzferhatása megmutatkozik a matematika, idegen nyelv, anyanyelv tanulásában.

➤ jó tananyag

A zenei anyanyelvünk a gyermekdalok, népdalok.

Ha ismerjük a sajátunkat, akkor értjük meg, ismerjük fel a máséban a különöst, az eltérőt.

➤ módszer

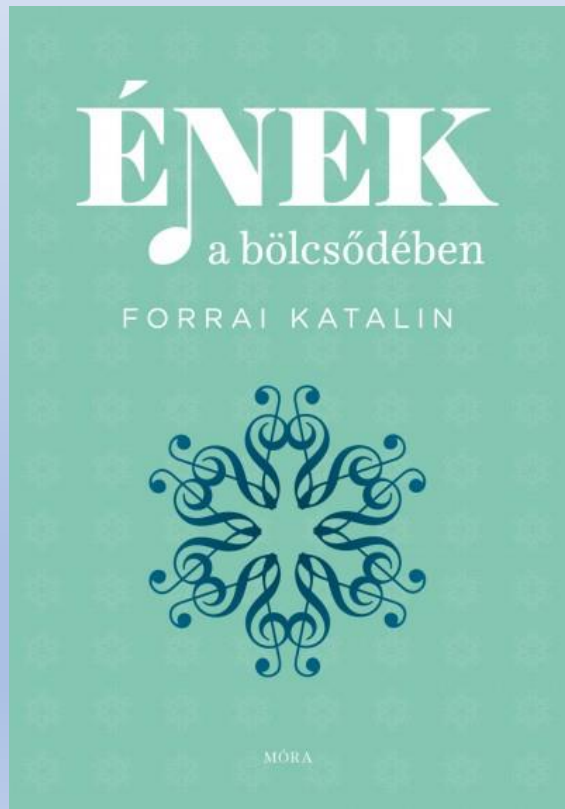
„Az a metódusom, hogy nincs metódusom”. Tudta, hogy minden a tanítvány egyéniségének függvénye, és állandóan változó, fejlődő.

Kodály zenei nevelésének programja

- ✓ kiművelt fül (hallás)
- ✓ kiművelt fej (értelem)
- ✓ kiművelt szív (érzelem)
- ✓ kiművelt kéz (aktív zenélés)

Mind a négy fejlesztésének egymással harmóniában kell történnie!

A zene módszertanának kidolgozói: Forrai Katalin (1926–2004) bölcsőde és óvoda

ÁDÁM JENŐ–KODÁLY ZOLTÁN

ÉNEKES KÖNYV

ÁLTALÁNOS ISKOLA, I. OSZTÁLY

NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ

A zene módszertanának kidolgozóí:
Ádám Jenő (1896–1982)

általános iskola

A módszertan kidolgozása

„Nem a hangulatkeltésben, szövegelmondáson, szövegtárgyaláson múlik a siker, hanem a tanító szeretetre méltó egyéniségén és éneklő kedvén”. Á. J.

Ádám Jenő (1896–1982) zeneszerző, kóruskarnagy, zenepedagógus és népdalgyűjtő kulcsszerepet játszott a Kodály-módszer kidolgozásában és gyakorlatba ültetésében.

- Fő pedagógiai művében, az 1944-ben megjelent *Módszeres énektanítás*-ban már szerepel a később Kodály-módszerként világszerte elterjedt metódus („magyar metódus”).
- Fontos kiadványként kell szólni a Kodállal közösen, a teljes általános iskolai képzés (I–VIII. osztály) számára

1947–1948 között írt énektankönyv sorozatot: *Énekes könyv*

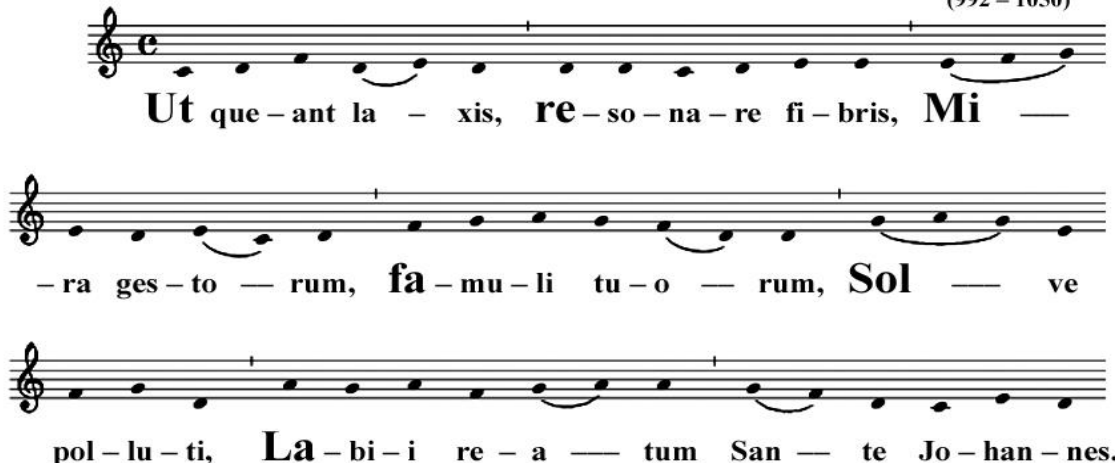
- Rendszerbe foglalta (átvette) a megelőző évszázadok legeredményesebb zenepedagógiai eljárásait.

Átvett módszerek

- **Arezzo Guido** (990–1050) itáliai bencés szerzetes alkotta meg a nyugati zenében mai napig nagy jelentőséggel bíró relatív szolmizációs rendszer legkorábbi vált. Szt. János-himnusz kezdősorainak szótagjaiból származnak: **út, re, mi, fa, szol, la**. Később hozzákapcsoltak egy 7. hangot: **szi**.

Ut queant laxis

Guido d'Arezzo
(992 – 1050)

Ut que - ant la - xis, re - so - na - re fi - bris, **Mi** —

- ra ges - to - rum, **fa** - mu - li tu - o - rum, **Sol** — ve

pol - lu - ti, **La** - bi - i re - a - tum San - te Jo - han - nes.

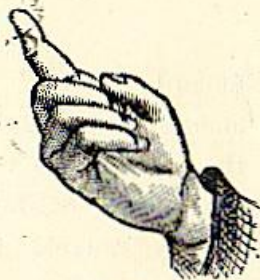
MANUAL SIGNS OF TONE IN KEY.

NOTE.—The diagrams show the hand as seen from the left of the teacher, not as seen from the front. Teachers should particularly notice this.

soh

The GRAND or *bright* tone.

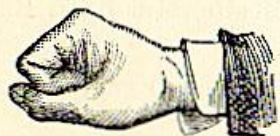
te

The PIERCING or *sensitive* tone.

me

The STEADY or *calm* tone.

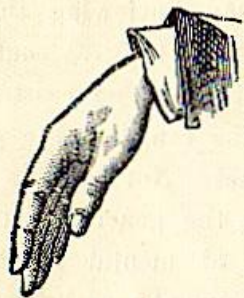
doh

The STRONG or *firm* tone.

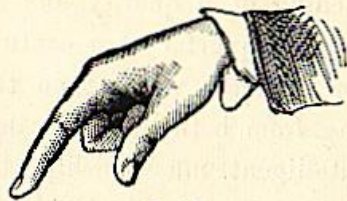
ray

The ROUSING or *hopeful* tone.

lah

The SAD or *weeping* tone.

fah

The DESOLATE or *awe-inspiring* tone.

For *fe*, let the teacher point his first finger horizontally to the left. For *ta*, ditto to the right. To the class these positions will be reversed, and will correspond with the Modulator. For *se*, let the teacher point his fore-

Átvett módszerek

- John Curwen (1816–1880) angol zenepedagógus híres módszere a *Tonic Sol-Fa System*. Ádám Jenő tőle vette át a hangmagasságok **kézjelekkel** történő jelzését. Kézjelei:
 - doh (d): erő, szilárdság
 - ray (r): felfelétörés, biztatás
 - me (m): nyugalom
 - fah (f): szomorú, lágy hangzás
 - soh (s): egyenesség, tiszta hangzás
 - lah (l): szomorú, lágy hangzás
 - te (t): élesség
 - doh' (d'): erő, szilárdság

Átvett módszerek

- **Jean-Jacques Rousseau** (1712–1778) svájci születésű, francia felvilágosodás korában tevékenykedő filozófus, író és zeneszerző ötlete a számjelzéses módszer a hangok közötti relációk jelzésére.
- **Émile Chevé** (1804–1864) francia zenetudós és pedagógus a **ritmusgyakorló neveket (tá, ti-ti, stb)** alkotta meg. A dallam hangjainak **megszámozása** pl. Kis kece lányom: 1 55/ 5 4 / 5 33/ 2 1 /
- **Johann Rudolf Weber (1819–1875)** 5 vonalas rendszer helyett fokozatosan kialakuló vonalrendszerre helyezte a kis hangterjedelmű (2–3–4 hangú) dalokat.
- **Hundoegger Ágnes** (1858–1927) német zenész, zenetanár módszere ***Tonika-Do-Lehre***, a **vándorló-mozgó dó-rendszer**.
- **Émile Jaques-Dalcroze (1865–1950): Dalcroze euritmia**
 - ütemezés, tapsolás, kopogás
 - egyenletes járás, a dal ritmusának hangoztatása
 - hangszeres mozgásművészeti tréning

A módszertan jellemzői

A zenetanulás módszertanának jellemzői:

- A hangok közötti relációkat, hangzásviszonyokat építi ki először.
- A kisgyermek két-, háromhangú dalaiból indul ki (m–s, m–sl, d–m–s) és fokozatosan építi fel a pentaton rendszert. majd a hétfokúságot.
- A ritmus mindig elől járjon! A ritmushoz költözik hozzá a dallam.
- A tanuló lássa, amit hall, és hallja, amit lát. A hangzás és a jel erősítse egymást.
- Minden ismeretet a hallás után tanult énekes játékokból, népdalokból vonjunk le, és oda helyezzük vissza.
- Ritmikai és dallami olvasógyakorlatokkal erősítsük a zenei képességeket.
- A gyermek úgy tanulja a zenét, ahogy az anyanyelvét sajátítja el.

Kóruséneklés, karének

- ének-alapú: nincs eszközigénye
- tömegeket lehet így megszólítani, ennek eszköze a közoktatás
- remekműveket választani
- a kóruséneklésnek az iskolában betöltött szerepe
- közösségtudat

„Mi tehát a teendő? Mennél nagyobb tömegeket közvetlen érintkezésbe hozni igazi, értékes zenével. Mi ennek ma a legjárhatóbb útja? A karénekklés.” (Vidéki város zeneélete, 1937)

Kodály: Gergely-járás

http://old.tok.elte.hu/enek/letoltesek/Zenehallgatasi_CD_k/Tengertanc_2/06.mp3

A koncepció kiépülése

- Oktatási intézmények
- Ének-zene tagozatos általános iskolák
- Békéstarhosi Állami Énekiskola (1946)
- Kecskemét, Ének-zene tagozatos Általános Iskola (1950)
- Kecskemét, Kodály Intézet (1975)
- Nemzetközi Kodály Társaság (1975). Széles körben, 34 országban működik.

Bibliográfia

- Kodály Zoltán (2007): *Visszatekintés I. kötet* (szerk. Bónis Ferenc). Budapest. 2007.
- Pappné Vencsellői Klára: *Ének-zene tantárgypedagógia az alsó tagozatban éneket tanító pedagógusok számára*, Pedellus Tankönyvkiadó
- Pethő Villő: *Kodály zenei nevelési koncepciójának értelmezési lehetőségei*, SZTE Zeneművészeti Kar
- https://www.parlando.hu/2017/2017-6/Petho_Villo-Kodaly.pdf
- https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf
- https://kodaly.hu/kodaly_kodaly/kodaly-zoltan-zenepedagogiai-koncepcioja-117202

Köszönöm a figyelmet!

Szesztay Zsuzsa adjunktus